

2. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
3. Довженко О. Зачарована Десна. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=866> (дата звернення 04.03.2024)
4. Курс сучасної української літературної мови. Том II : Синтаксис / за ред. Л. А. Булаховського. К. : «Радянська школа», 1951. 407 с.
5. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка. 1972. 516 с.
6. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові. К. : Наук. думка, 1968. 288 с.
7. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

МОВНІ ФРЕЙМИ МАНІПУЛЯЦІЇ: АНАЛІЗ ДИСКУРСУ МОБІЛІЗАЦІЇ ДО ЗСУ В ТІКТОЦІ

Олексій Хуторний,

*аспірант кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
E-mail: khutoryni.oleksii723@vu.cdu.edu.ua*

Інформаційна війна є невід’ємним складником сучасних воєнних конфліктів. Російські стратегії дезінформації не обмежуються лише поширенням неправдивих даних і створенням плутанини серед опонентів. Натомість їхньою метою є поширення дезінформації, яка спонукатиме супротивників до хибних рішень, що будуть вигідними росії [3].

РФ активно використовує дезінформацію насамперед для дестабілізації України, одним із виявів якої є зниження довіри до мобілізаційних процесів, формування негативного ставлення до влади та Збройних сил України. Основними інструментами цього впливу є: емоційне напруження через контент та використання мовних фреймів для маніпулювання громадською думкою.

Мета дослідження – визначити основні мовні фрейми, застосовувані для висвітлення мобілізації до ЗСУ, та оцінити їхній вплив на суспільне сприйняття. Головне завдання – виявити найбільш поширені мовні фрейми в дискурсі мобілізації.

Для досягнення мети застосовано теорію мовних фреймів Е. Гоффмана [1], що вможливило простежити, як через когнітивні структури вибудовано суспільне сприйняття; контент-аналіз медіатекстів, контенту соціальних мереж та відеоматеріалів застосовано для ідентифікації ключових маніпулятивних технік.

На відміну від інших типів мовних одиниць (поняття, образу), фрейм являє собою змістовий каркас майбутнього висловлення. З огляду на це, будь-яка

когнітивна одиниця як результат розумової діяльності людини, вербалізуючись на передмовному етапі, постає у вигляді фрейма [2, с. 398].

Теоретичною основою дослідження слугували положення праці Дж. Куана та К. Бікк'єрі [4], у якій констатовано, що мовний фреймінг має вирішальне значення для формування сприйняття соціальних норм. Те, як побудована мова, може суттєво вплинути на розуміння цих норм і схвалення їх індивідами. Дослідники описують п'ять ключових механізмів, за допомогою яких мовний фреймінг впливає на сприйняття соціальної норми:

- переспрямування уваги: мова може спрямовувати увагу на конкретні аспекти норми, роблячи їх більш помітними та впливаючи на формування сприйняття;

- контекст: мова спричинює різні інтерпретації та імплікації соціальних норм, впливаючи на їх розуміння;

- зміна пункту відліку: мова може змінювати пункти відліку, використовувані для оцінювання норм, що зумовлює зміну їх сприйняття та поведінки людей;

- судження про достовірність: спосіб породження мови може впливати на те, наскільки надійним і достовірним постає джерело норми, що впливає на її сприйняття;

- спричинення емоцій: мова викликає емоції, які відіграють важливу роль у сприйнятті соціальних норм та їх дотриманні.

Для аналізу взято відеоматеріали з тіктоку, опубліковані впродовж листопада 2024 року за хештегами #мобілізація #ТЦК. Проаналізовано 50 відео, виокремлено чотири найбільш поширені фрейми: «внутрішнього ворога», «дегуманізації та злочинності», «примусовості й несправедливості», «емоційно маніпулятивна риторика».

1. Фрейм **«внутрішній ворог»** акцентує на «ворожих внутрішніх агентах», які нібито винні в тому, що українцям важко жити. Негативний акцент спрямовано здебільшого на представників ТЦК (територіальних центрів комплектування) та ширше – на українську владу загалом.

На каналі [taisa.taisa8](#) опубліковано [відео](#), у якому показано жінку, яка б'є представників ТЦК. Матеріал підписано *«Надо же народ так довести. Драка с тикашником»*. Акцентовано на тому, що в необхідності воювати, набирати чоловіків до війська винен нібито хтось абстрактний. Очевидно, ідеться про представників української влади та ТЦК, які відповідають за мобілізацію. Конструкція *довести народ* переносить фокус уваги всередину країни, роблячи винними не агресора-Росію, а когось зі своїх.

У [відео](#), опублікованому на каналі [nowosti_news24](#), в іронічному ключі описано прагнення українців боротися за незалежність, виходити на Майдан протестувати й брати зброю до рук для захисту своєї країни: *«Парень видимо не понимает, как важно отстоять ценности майдана и украинскую власть»*. На самому відео представники ТЦК намагаються вивести з автобуса чоловіка, проти цього протестують пасажери. Напис *«Каратели ТЦК в общественном транспорте»* спрямовує фокус уваги на представників українського війська: мовляв, каратели – це саме вони, а не російські окупанти.

2. Фрейм *«дегуманізація та злочинність»* представлений наступним відео, що опубліковане на каналі [ranbohdaN.de](https://www.youtube.com/watch?v=ranbohdaNde). У ньому йдеться про акцію, яку влаштував молодий хлопець в одному з українських міст, написавши плакат *«Посигналь, якщо ТЦК – козли»*. Автор відео апелює до того, що ТЦК – це незаконне бандформування, створене *«зеленою» владою*, акцентуючи в такий спосіб на незаконності цієї структури та української влади загалом. Представлений фрейм зосереджує увагу на внутрішніх проблемах: мовляв, українська влада винна в тому, що відбувається в Україні: *«ТЦК – це не козли, бо козли – це божі створіння, які створені Богом. А ТЦК – це незаконне бандформування, в такому вигляді, в якому зараз є в Україні, яке створене “зеленою” владою. Тому особи, які там працюють, навіть недостойні називатися козлами. Вони ще гірше козлів. Колись в Другу світову війну були такі поліцаї, які ходили по селах і здавали своїх. А скоро взагалі буде таке, що будемо прирівнювати їх до СС, що скоро будуть вбивати одне одного, українці українців»*.

Текст спрямований викликати ненависть до ТЦК та підірвати довіру до влади. Основними маніпулятивними прийомами та фреймами у фрагменті є:

1) дегуманізація через метафори та порівняння: порівняння ТЦК з *«бандформуванням»*, *«поліцаями»* та навіть з *«СС»* спрямоване на створення негативного емоційного ставлення, зображення працівників як злочинців або зрадників;

2) апеляція до історичних травм: використання поняття Другої світової війни та порівняння з *«поліцаями»* активує колективну пам'ять і травму, викликаючи асоціації з репресіями та зрадою;

3) знецінення через іронію та порівняння з тваринами: фраза *«недостойні називатися козлами»* репрезентує сарказм і метафору, спрямовану на приниження, щоб акцентувати на негуманності працівників ТЦК;

4) емоційно забарвлені лексеми й гіпербола: фрази на зразок *«незаконне бандформування»*, *«скоро будемо прирівнювати до СС»* розраховані на почуття страху та несправедливості, гіперболізування ситуації.

3. Фрейм *«примусовість і несправедливість»* репрезентований у відео на каналі [tsn.news.24](https://www.youtube.com/watch?v=tsn.news.24), що демонструє Президента України Володимира Зеленського й текст такого змісту: *«Жахливі новини! Зеленський підписав указ про мобілізацію 18-літніх, а також примусової “бусифікації” всіх ухлянтів. Відтепер ухлянтів будуть доставляти до ТЦК будь-де, навіть із власного будинку без дозволу суду»*. Попри те, що всі твердження не відповідають дійсності, бо жодного подібного указу Зеленський не підписував, а навпаки, радник Президента наголосив, що *«Україні немає сенсу знижувати мобілізаційний вік, адже вона не отримує вчасно обіцяне озброєння від партнерів»*, текст містить мовні маркери цього фрейма, зокрема:

– емоційно забарвлені слова: конструкція *«жахливі новини»* спричинює паніку й акцентує на драматичності; *«примусова “бусифікація”*» демонструє іронію або зневагу через лапки, що створює враження абсурдності чи свавілля;

– гіпербола та узагальнення: інформація про «доставку з власного будинку без дозволу суду» подана без пояснень і ширшого контексту, що спричинює перебільшення масштабу заходів і свавілля виконавців;

– дискредитація дій уряду: вказівка на «примусовість» без удокладнення процедур, наприклад законодавчих підстав, покликана продемонструвати антидемократичність владних структур;

– створення образу вразливих жертв: акцент на мобілізації «18-літніх» посилює вразливість та викликає співчуття з огляду на юний вік претендентів на мобілізацію.

4. Фрейм «емоційно маніпулятивна риторика» продемонстрований у відео на каналі Alexhey23, де йдеться про те, що харківській машиністці загрожує позбавлення волі, оскільки вона оголосила в гучномовець про «облаву ТЦК» у метро. Автор відео інформує: «Якобы она своими действиями спровоцировала недоверие к власти. Это просто жопа! А недоверие к власти по поводу 100 тысяч бракованных мин никого не смущает? Никто не будет арестован? Конечно. Мы ж видели ответ: “Погода у нас не та”. Так давайте посадим в тюрьму снег, ветер, дождь...»

Основними маніпулятивними елементами цього відео є:

1) емоційне перебільшення: фраза «Это просто ж**а!» є прикладом використання грубої, емоційно забарвленої лексики, щоб викликати обурення та емоційну реакцію в слухачів; іронічний заклик «Так давайте посадим в тюрьму снег, ветер, дождь» гіперболізує ситуацію, щоб висміяти дії влади;

2) фрейм «несправедливість»: опис покарання машиністки за оголошення «облави» представлений як вияв несправедливості, що формує уявлення про надмірну реакцію влади; акцент на «100 тисяч бракованных мин» і відсутність відповідальних за це – контраст, що посилює уявлення про подвійні стандарти;

3) іронія та сарказм: коментарі про «погоду» є саркастичним прийомом, що спрямований на висміювання виправдань влади й формування в користувача розуміння абсурдності ситуації;

4) апеляція до соціального контексту: автор наголошує на невідповідності дій влади суспільним очікуванням, маніпулюванні почуттям справедливості.

Отже, у проаналізованих відео репрезентовано чотири основні фрейми:

1) фрейми внутрішнього ворога: повідомлення зміщують відповідальність за труднощі війни з росії на українську владу (порівняння представників ТЦК з «карателями» чи з «поліцаями» часів Другої світової війни);

2) фрейми примусовості та несправедливості акцентують на нібито свавільних діях ТЦК («примусова доставка до ТЦК без дозволу суду»);

3) фрейми дегуманізації: дискредитація мобілізаційних структур через порівняння з тваринами або незаконними бандформуваннями;

4) емоційно маніпулятивна риторика: використання сарказму, гіперболи та зневажливих висловів, що підсилюють негативне емоційне сприйняття.

Результати дослідження сприятимуть кращому розумінню інформаційних стратегій противника та формуванню національної інформаційної стійкості. Вони матимуть практичне застосування для створення механізмів виявлення

маніпуляцій та розроблення рекомендацій щодо етичної комунікації в умовах гібридної війни.

Список використаних джерел:

1. Goffman E. Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience. New York: Harper & Row, 1974. 586 p.
2. Тишко О. В., Коцюк Л. М. Лінгвістичний аналіз поняття фрейму. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог, 2009. Вип. 11. С. 391–399.
3. Doroshenko L., Lukito J. Trollfare: Russia's disinformation campaign during military conflict in Ukraine. *International Journal of Communication*, 2021. URL : <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/16895>.
4. Kuang J. & Bicchieri C. How language framing shapes the perception of social norms. 2024. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39298863/>.

УКРАЇНСЬКА ПУНКТУАЦІЯ В НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ПРОФЕСОРА НІНИ ГУЙВАНЮК

Наталія Шатілова

*кандидат філологічних наук, доцент,
асистент кафедри сучасної української мови,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
E-mail: n.shatilova@chnu.edu.ua*

Професор Ніна Гуйванюк належить до величної когорти тих українських учених, ім'я яких знають і шанують не лише в Україні, а й на теренах усього слов'янського науково-педагогічного простору. Вона здобула незаперечний фаховий авторитет у царині українського синтаксису, діалектології, лінгвостилістики та лінгводидактики. Цьогоріч виповнюється 75 років з дня її народження, тож маємо нагоду в цей ювілейний рік віддати заслужену шану знаній професорці Чернівецького університету.

Із-поміж тих мовознавчих проблем, що перебували в колі науково-дослідницьких зацікавлень Н. В. Гуйванюк, відзначимо пильну увагу до правописних тенденцій української мови, зокрема дослідження особливостей її пунктуаційної системи. Прикметно, що успішно поєднуючи науково-педагогічну діяльність з культурно-громадською, Ніна Василівна як завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «входила до складу Української національної комісії з питань правопису, що її утворено за Постановою Кабінету Міністрів України № 198 від 19.02.2002 р.» [4, с. 31], де заповзятю працювала над виробленням науково обґрунтованих пропозиції щодо доцільних змін у чинному правописному кодексі, у т.ч. й тих, що стосуються уживання розділових знаків.